

YAHYÂ B. BAHŞÎ'YE AİT EMİR SULTÂN MENÂKİBNÂMESİNİN İ.Ü. NADİR ESERLER KÜTÜPHANESİ TY. 7 NUMARADA KAYITLI OLAN NÜSHASI ÜZERİNE*

ON THE COPY REGISTERED AT NUMBER TY. 7 OF EMIR SULTAN
MENAKIBNAME WHICH BELONGS TO
YAHYA B. BAHSI IN THE “NADIR ESERLER” LIBRARY OF ISTANBUL
UNIVERSITY

Ömer GÜVEN**

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde önemli etkiler bırakmış pek çok mutasavvıf yetişmiştir. Yetişen bu mutasavvıfların başında Emir Sultan gelmektedir. Emir Sultan gibi dervişler, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ilim ve tasavvuf hayatında çok önemli rol oynamışlardır. Emir Sultan Buhara'dan Bursa'ya göç etmiş ve Bursa'nın ilim ve kültür hayatında eşsiz bir yere sahip olmuştur. Emir Sultan hakkında başta müridleri olmak üzere çeşitli müellifler tarafından pek çok menâkıbnâme yazılmıştır. Yazılan bu menâkıbnâmelerin ilki 15. yüzyıl Türk tasavvuf edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Yahyâ b. Bahşî'ye aittir.

Bu çalışmada Yahyâ b. Bahşî'nin kaleme almış olduğu Menâkıb-ı Emîr Sultân adlı eserin İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı nüshası çeşitli yönleriyle ele alınacaktır. Çalışmada ilk olarak Emir Sultan ve eserleri hakkında kısaca bilgi verilecek, ardından eserin müellifi Yahyâ b. Bahşî ve eserleri üzerinde durulacaktır. Son olarak Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan ve yapılan çalışmalarda zikredilmeyen nüshası çeşitli açılardan ele alınacaktır.

* Bu makale 22.10.2021 tarihinde dergimize gönderilmiş; 22.10.2021 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 05.11.2021 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atıf şekli; Ömer Güven, Yahyâ bin Bahşî'ye Ait Emîr Sultân Menâkıbnâmesinin İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi TY.7 Numarada Kayıtlı Olan Nüshası Üzerine, *Karabük Türkoloji Dergisi*, Cilt/Sayı: IV (2021), Karabük 2021, s. 12-37.

ISSN 2667-7253/e-ISSN 2687-3885, DOI: 107596/katud.31122021.002

** Arş. Gör. Dr., Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, omer.guven@amasya.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9376-3538>.

Anahtar Kelimeler: Emir Sultan, Yahyâ b. Bahşî, menâkıbnâme, Menâkıb-ı Emîr Sultân, nüsha.

ABSTRACT

During the foundation period of the Ottoman Empire, many mystics who had a significant impact were trained. One of the leading these trained mystics is Emir Sultan. Dervishes such as Emir Sultan played a very important role in the life of science and mysticism in various parts of Anatolia. Emir Sultan migrated from Bukhara to Bursa and had a unique place in Bursa's scientific and cultural life. Many menakibnames were written about Emir Sultan by various authors, especially his followers. The first of these written menakibnames belongs to Yahya b. Bahsi which is one of the important names of 15th-century Turkish Sufi literature.

In this study, the copy of the work named Menakib-ı Emir Sultan which is written by Yahya b. Bahsi and is registered at Ty. 7 in the Nadir Eserler Library of Istanbul University will be handled in various aspects. In the study, first, brief information about Emir Sultan and her works will be given. Then, the author of the work, Yahya b. Bahsi, and his works will be emphasized.

Key Words: Emir Sultan, Yahya b. Bahşî, Menakib-ı Emir Sultan, menakibname, copy.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde geniş çevrelerde etkiler uyandırmış pek çok mutasavvıf yetişmiştir. Yetişen bu mutasavvıfların başında Emir Sultan gelmektedir. Emir Sultan gibi dervişler, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ilim ve tasavvuf hayatında çok önemli rol oynamışlardır. Emir Sultan da Buhara'dan Bursa'ya göç etmiş ve Bursa'nın ilim ve kültür hayatında eşsiz bir yere sahip olmuştur. Emir Sultan, Buhâra'da doğduğu için "Emir Buhârî" veya "Emir Şemseddîn-i Buhârî" diye tanınmış, bunun yanında Yıldırım Bayezid'e damat olmasından dolayı da, "Emîr Sultân" adıyla anılmıştır. Özellikle menkıbeleri halk arasında çok benimsenmiş ve sevilmiştir, bunun sonucunda da Emir Sultan büyük bir şöhrete kavuşmuştur.

Emir Sultan¹, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu zamanında; yani Yıldırım Bayezid (1389-1403), Fetret Dönemi (1402-1413), Çelebi Mehmed (1413-1421)

¹ Emir Sultan hakkında geniş bilgi için bk. Mustafa Kara, *İsmi Erguvanla Özdeşleşen Derviş: Emir Sultan Buhârî*, BURDEF, Bursa 2003; Şinasi Çoruh, *Emir Sultan*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1972; İlhan Yardımcı, *Emir Sultan: Kerametler Sultanı*, Tarih ve Millî Folklor Araştırmaları, Bursa 1997; Gazâli

ve II. Murat (1421-1451) devirlerinde yaşamış, halk arasında kerametleri ile meşhur olmuş büyük bir mutasavvıftır. Hz Peygamber'in neslinden gelmesi hasebiyle el-Hüseyinî, Buhâra doğumlu olmasından dolayı da el-Buhârî nisbeleri isminin sonuna ilave edilmiştir. Doğum yılı kesin olarak bilinmemekle birlikte 1368-1369 olduğu tahmin edilmektedir.²

Kısa zamanda büyük bir şöhret kazanıp, etrafında pek çok müridler topladığı gibi, Bursa'nın ulemasıyla ve meşayihleriyle de münasebette bulunmuştur.³ Emir Sultan'a Bursalılar müthiş bir sevgi duymuştur; avam, havas, fakir, zengin, devlet adamı, hoca, esnaf, talebe herkes ona koşuyor ve sayıyordu. Büyük âlim Molla Fenari dâhil herkes ona sevgi beşlemiştir. Kısa zamanda Seyyid Şemseddin (Emîr Sultân) büyük küçük herkesin başvurduğu bir zat olmuştu. Böylece Seyyid Şemseddin adı yerine "Emîr Sultân" adı söylenmeye başlamıştır.⁴

Bütün kaynaklar Yıldırım Bayezid⁵, Celebi Mehmed ve II. Murad'ın Emîr Sultân'a saygı gösterdiklerini, sefere giderken onun eliyle kılıç kuşanıp duasını aldıklarını belirtir. Padişahlara kılıç kuşatma geleneği, Emîr Sultân'ın Hammer'e

Saltık, *Bursa'da Emir Sultan ve Kerametleri*, Taşman Matbaası, Bursa 1959; Ahmet Haldun Terzioğlu, *Bir Türk Ereni: Emir Sultan*, Panama Yayıncılık, Ankara 2019; Hasan Turyan, *Hazreti Emir Sultan ve Zeyniler Haziresi*, Prestij Matbaası, Bursa 1995; Hüseyin Algül, *Emir Sultan ve Erguvan*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2007; a. mlf., "Geçmişten Günümüze Halkın Muhayyilesinde Yaşayan Emir Sultan", *Uludağ Üniversitesi Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (II: 2005: Bursa) II. Bursa Halk Kültürü: Bildiri Kitabı* (20-22 Ekim 2005), 2005, C. 2, s. 511-524; a. mlf., *Bursa'da Medfun Osmanlı Sultanları ve Emir Sultan*, Marifet Yayınları, İstanbul 1982; a. mlf., *Emir Sultan*, Nil Yayınları, İzmir 1991; a. mlf., *Gönül Sultanlarımız (Eyyüb Sultan, Hala Sultan, Emir Sultan)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007; Mustafa Özdamar, *Emir Sultan*, Kırk Kandıllık Yayınevi, İstanbul 2008; Hüseyin Algül - Nihat Azamat, "Emir Sultan", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, 146-148; M. Cavid Baysun, "Emîr Sultan", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 4, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964, s. 261-264; M. Cavid Baysun, "Emîr Sultan'ın Hayatı ve Şahsiyeti", *Tarih Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1949, s. 77-94; Ahmet Bayer, *Emir Sultan: Hayatı ve Menkıbeleri*, Sultan Kitabevi, Bursa 1990; *Emir Sultan ve Erguvan Toplumsal Bir Çağrı* (Ed. Enes B. Keskin), Bursa Büyükşehir Belediyesi Uludağ Yayınları, Bursa 2007; Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsî I-II*, (haz. M. Kara-K. Atlansoy), Bursa 1997; Halim Bâki Kunter, "Emir Sultan Vakıfları ve Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi", *Vakıflar Dergisi*, IV, 1958, s. 39-63; Raif Kaplanoğlu, *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*, Bursa 1998, s. 128; Hasan Basri Öcalan, *Bursa'da Tasavvuf Kültürü (XVII Yüzyıl)*, Bursa 2000, s. 91-98; Necmi Ülker - Vehbi Günay, *Türk Tarih ve Kültüründe Emir Sultan*, II. *Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (20-22 Ekim 2005) Bildiri Kitabı*, C. II, Bursa 2005, s. 345-368.

² Hüseyin Algül - Nihat Azamat, a.g.m., s. 146.

³ M. Cavid Baysun, "Emîr Sultan", s. 262.

⁴ Hüseyin Algül, *Bursa'da Medfun Osmanlı Sultanları ve Emir Sultan*, s. 233.

⁵ Emir Sultan ve Yıldırım Bayezid arasındaki ilişki için bk. Ömer Yılmaz, "Osmanlı'da Padişah Sufi İlişkisi: Yıldırım Bayezid-Emir Sultan Örneği", *Akademiar Dergisi*, sy. 2, 2017, s. 135-155.

göre Yıldırım Bayezid'e, Ata Bey'e göre ise II. Murad'a kılıç kuşatmasıyla başlamıştır. Osmanlı padişahları Emîr Sultân'ın vefatından sonra da ona hürmet göstermeyi sürdürmüşler, Bursa'ya geldiklerinde türbesini mutlaka ziyaret etmişlerdir. II. Bayezid ile Yavuz Sultan Selim'in Emir Sultan'ın sandukasının örtüsü altına girip uzun süre dua ettikleri bilinmektedir.⁶

Emîr Sultân'ın vefat tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bu konuda 831, 832, 833 ve 837 yılları verilmekteyse de en kuvvetli ihtimal 833 (1429) tarihidir. Bursalı Ahmed Paşa'ya ait olduğu söylenen “İntikâl-i Emîr Sultân'a / Oldu târîh intikâl-i Emîr” beytindeki “intikâl-i Emîr” terkibi 833 (1429) yılını vermektedir. Ancak bu beyit Ahmed Paşa'ya ait ise Emîr Sultân'ın vefatından oldukça sonra yazılmış olacağından 833 yılının kesin olarak Emîr Sultan'ın vefat tarihini gösterdiği söylenemez. Emîr Sultan'ın vefat tarihi hakkında bilgi vermeyen eski kaynaklar onun Bursa'da çıkan bir veba salgınında öldüğünü kaydetmekle yetinirler. Cenaze namazı o sırada Bursa'da bulunan Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kıldırılan Emîr Sultân bugün türbesinin bulunduğu yere defnedildi⁷.

Menâkıbnâmeler⁸ Anadolu'nun değişik bölgelerinde tekke ve zaviye şeyhlerin hayatlarını anlatan tarihi eserlerdir. Edebiyatımızda yer alan türler içerisinde önemli bir yer teşkil eden menâkıbnâmeler pek çok bilgiyi öğrenebileceğimiz eserlerdendir. Yer yer olağanüstü unsurlar içerseler de menâkıbnâmelerde pek çok tarihi bilgi kendine yer bulabilmektedir. Daha çok devrin yöneticilerine sunulan bu eserler sayesinde hükümdarların tarikatlara ve tarikat erbablarına karşı tutum ve davranışları da görülebilmektedir. 13. yüzyıldan itibaren edebiyatımızda görülen bu tür ile ilgili pek çok eser kaleme alınmıştır. Özellikle 15. ve 16. yüzyılda menâkıbnâme türündeki eserlerin sayısında büyük bir artış görülür. Menâkıbnâmeler içerisinde Emir Sultan menâkıbnâmeleri önemli bir yer teşkil eder. Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde yaşamış olan ve büyük bir şöhrete kavuşmuş olan Emir Sultan, hakkında en fazla menâkıbnâme yazılan mutasavvıflardan biridir. Halk arasında dilden dile dolaşan Emir Sultan menâkıbnâmeleri günümüze kadar varlığını korumuştur.

⁶ Hüseyin Algül - Nihat Azamat, a.g.m., s. 147.

⁷ Hüseyin Algül-Nihat Azamat, a.g.m., s. 147.

⁸ Menâkıbnâmeler hakkında geniş bilgi için bk. Haşim Şahin, “Menâkıbnâ”, *DİA*, C. XXIX, Ankara 2004; Ahmet Yaşar Ocak, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, T.T.K. Basımevi, 2. bs., Ankara 1997; a.mlf., “Evlîya Menkıbeleri”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 1, (haz. Talat Sait Halman vd.) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; Ahmet Yaşar Ocak, Mustafa Kutlu, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, VI, 253-257; Ahmet Ateş, “Menâkıp”, *İ.A. M.E. Basımevi*, İstanbul 1964, 701-702; Arif Eflâki, *Âriflerin Menkıbeleri I*, (çev. Tahsin Yazıcı), MEB Yayınları, İstanbul 1964; Mustafa Güneş, “Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnâmeler ve Menâkıb-ı Akşemseddin”, *The Journal of International Social Research*, C. 4, Volume:4, Issue:16, s. 165-171.

Bu çalışmada İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan Yahyâ b. Bahşî'nin kaleme almış olduğu Menâkıb-ı Emîr Sultân tanıtılmaya çalışılacaktır. Bu nüshaya doktora çalışmamızı hazırlarken rastladık. Üzerinde doktora çalışması yaptığımız Esrârü'l-Ârifin⁹ bir nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan mecmuanın içinde yer almaktadır. Doktora çalışmamızda esas almadığımız ancak yer yer okunamayan yerler ve eksik kalan bölümler için kullandığımız bu nüshanın bulunduğu mecmua dini muhtevalı çeşitli eserlerden oluşmaktadır. Mecmuada yer alan eserler sırasıyla şu şekildedir: Mecmuada ilk olarak 1b-69b sayfaları arasında Mustafa b. Muhammed tarafından kaleme alınan Tebâreke Tefsiri yer alır. İkinci sırada ise tanıtılmaya çalışacağımız eser olan Yahyâ b. Bahşî tarafından yazılan Menâkıb-ı Emîr Sultân 71b-147a sayfaları arasında bulunur. Mecmuada üçüncü sırada doktora çalışması yaptığımız Esrârü'l-Ârifin adlı eserin başka bir nüshası 147b-265b sayfaları arasında yer alır. Ardından mecmuada Kitâb-ı Adâbü'l-Dua (265b-277b) ve Kitâb-ı Mev'iza (279b-298b) adlı eserler yer alır. Mecmuanın sonunda ise Sinanoğlu'nun Kitâb-ı Medhi Mevlidi'n-Nebi adlı eserlerinin ilk sayfası bulunur.

Yahyâ b. Bahşî'nin kaleme aldığı Menâkıb-ı Emîr Sultân ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarda eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan nüshası görülmemiştir. Böyle bir çalışma yapmaktaki temel gayemiz yapılan çalışmalarda görülmemiş olan bu nüshayı tanıtmak ve nüshanın taşıdığı çeşitli özelliklere dikkat çekmektir. Çalışmada öncelikle Emir Sultan ve Yahyâ b. Bahşî hakkında kısaca bilgi verilecek, ardından İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan nüsha tanıtılmaya çalışılacaktır.

1. Yahyâ b. Bahşî ve Eserleri

1.1. Hayatı

Yahyâ b. Bahşî'nin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Kütüphane kayıtlarında ve kaynaklarda adı; Yahya b. Bahşî b. İbrahim Rumî Gönenî, Yahya b. Yahşî, İbn Bahşî, Muhyiddin, Fahreddin Yahya el Gönenî, Tuzlalı, Kuzlalı, Tuzlavî Yahya Efendi olarak geçmektedir.¹⁰

Yahyâ b. Bahşî, tasavvuf eğitimini, Kübrevîye tarikatını Anadolu'da yayan Yıldırım Beyazıd'ın (ö. 805/1403) damadı Emir Sultan'ın (ö. 833/1429)

⁹ Ömer Güven, *Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifin: Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2019.

¹⁰ Hatice Liman, *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhir) Adlı Eseri: İnceleme-Metin*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2008, s. 9.

halifelerinden Şeyh Lütfullah Karamanî'nin (ö. 14/89488-89) yanında ikmal etmiştir.¹¹

Bahşî, ilmî derinliği ve vaazlarının tesiriyle döneminde kısa zamanda tanınmıştır. II. Bayezid'in davetine, Lütfullah Efendi'nin yanında Yenişehirli Hacı Halife ile birlikte katılmış ve Cuma namazını birlikte kılmışlardır. II. Bayezid, Cuma namazı sonrası Lütfullah Efendi'den vaaz vermesini istemiş; Lütfullah Efendi de kürsüye Bahşî'nin çıkmasını önermiştir. Bahşî, vaazında Meryem suresini tefsir etmiş ve vaazın tesiriyle halk gözyaşlarını tutamamıştır. Sultan, bu vaazdan sonra Bahşî'ye ihsanlarda bulunmuştur¹²

Ömrünün sonlarına doğru Tuzla'nın Yaylacık köyüne yerleşerek burada bir tekke inşa eden Bahşî, vefatına kadar halkı irşad vazifesini burada sürdürmüştür. Yahya b. Bahşî 1436 (H.840) yılında burada vefat etmiştir.¹³

1.2. Eserleri¹⁴

1. Maktel-i Hüseyin
2. Menâkıb-ı Emîr Sultân
3. Mevlidü'n-Nebî
4. Lemhu'l Mesâ'ili'n Nahviyye fî Şerhi'l 'Avâmili'l- Birgiviyye
5. Şir'atü'l-İslâm Şerhi
6. Menâkıb-ı Şeyh Muhammed b. İsâ-yı Akhisârî
7. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Vikâye

¹¹ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Ankara 2000, s. 199.

¹² Mefail Hızlı - Murat Yurtsever, *Ravza-i Evliya (Baldırzade Selîsî Şeyh Mehmed)*, Arasta Yayınları, Bursa 2000, s. 221.

¹³ Ali İhsan Akçay, "Gönenli Yahyâ b. Bahşî ve Mevlidi" *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri* (Ed. M. Kara-B. Kemikli), 1. bs., Uludağ Yayınları, Bursa 2007, s. 322.

¹⁴ Bu çalışmanın konusu olmadığı için Yahyâ b. Bahşî'nin bütün eserleri ayrıntılı olarak ele alınmamış, sadece eser adlarına yer verilmiştir. Yalnızca çalışmanın konusu olan Menâkıb-ı Emîr Sultân hakkında bilgi verilmiştir. Yahyâ b. Bahşî'nin eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Hatice Liman, a.g.t., s. 13-15; Mehmet Akif Gülsüm, *Yahyâ bin Bahşî'nin Mateli Hüseyin Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli 2019, s. 15-18; Süleyman Eroğlu, "Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin'i", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ, C. I I, Uluslararası Kerbela Sempozyumu* (20-22 Mayıs 2010), Ankara 2010, s. 45-46; Abdullah Uğur, *Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013, s. 22-24; Eyyup Karaca, *Yahyâ b. Bahşî ve Lemhu'l-Mesâili'n-Nahviyye fî Şerhi'l-Avâmili'l- Birgiviyye*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2016; s. 28-32; Duygu Ok, *Yahya Bin Bahşî: Mevlid-i Nebî (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2019, s. 36-38.

8. İzhâru'l Esrâr
9. Sıhah-ı Acemî
10. Divan-ı İlâhiyat
11. Envârü'l-Kulûb
12. Ferâidü'l-Leâli

2. Menâkıb-ı Emîr Sultân

2.1. Eserin Müellifi

Yazar, Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın müellifi oluşuna aşağıdaki beyitlerde ismini zikrederek işarette bulunmaktadır.

Var İy *Yahyâ* bu halkı sen güzer etme

Menâkıb söyle artuk söz uzatma (75b/4)

Dur İy *Yahyâ* söze dilün uzatma

Ki 'aybuñ çok iken ğayrı gözetme (147a/3)¹⁵

2.2. Eserin Konusu

Eser, Emir Sultan ve onun halifelerinden Hacı İsa Dede, Abdi Hoca, Ece Baba ve Hacı Mustafa Dede'nin menâkıbını konu edinmiştir. Bunun yanında eserde Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel yaşamı ile ilgili de çeşitli bilgilere de yer verilmiştir.

2.3. Yazılış Tarihi

Yahyâ b. Bahşî, Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın yazılış tarihini eserin sonunda belirtmektedir. Buna göre eser h. 932 (1525-26) yılında telif edilmiştir.

Ṭokuz yüz otuz ikide bu bâbı

Ki te'lîf eyledün uşbu bu kitâbı

Tamâm oldı kitâbum diğķatle

Buĥârâ şâhuñ himmeti ile (147a/12-13).

2.4. Eserin Nüshaları

Emir Sultan Osmanlının kuruluşunda Anadolu'ya gelerek irşat faaliyetlerinde bulunmuş ve büyük bir şöhret kazanmıştır. Bu şöhretinin sonucu olarak Emir Sultan hakkında çeşitli müellifler tarafından pek çok menâkıbnâme yazılmıştır.¹⁶ Emir Sultan hakkında yazılan ilk menâkıbnâmeyi Yahyâ b. Bahşî

¹⁵ Çalışmada yer alan örneklerin tamamı tanıtımını yaptığımız İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan nüshadan alınmıştır.

¹⁶ Abdullah Uğur, a.g.t., 33-35.

yazmıştır. Yahyâ b. Bahşî tarafından yazılan menâkıbnâmelerin yurt içinde ve yurt dışında pek çok nüshası bulunmaktadır.

Yahyâ b. Bahşî tarafından yazılan Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın kütüphanelerde 3 farklı adla kayıtlı olduğu tespit edilmiştir. Menâkıb-ı Emîr Sultân hakkında bir yüksek lisans tezi hazırlayan Hatice Liman eserin 10 adet nüshasını tespit etmiş ve nüshaları kütüphane kayıtlarında geçtiği adlara göre şu şekilde tasnif etmiştir:

a- Menâkıb-ı Cevâhir li Hakk-ı Emîr Sultân adıyla kayıtlı olan nüshalar

1. *Hacı Selim Ağa Ktp., Kemankeş böl., no:410/1*
2. *Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi böl., no: 4559 5*
3. *Millet Ktp., Ali Emiri Efendi böl., no:1114*
4. *Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi böl., no:4975*
5. *Süleymaniye Ktp., Ali Nihat Tarlan böl., no: 138/2*

b- Menâkıb-ı Emîr Sultân adıyla kayıtlı olan nüshalar

1. *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Isparta İl Halk Ktp. Koleksiyonu, no: 32 Hk 228*
2. *BEEK, no: 5149/1- 495*
3. *Bursa Büyükşehir Belediyesi Şehir Kütüphanesi, Nadir Eserler, no:10916*

c- Menâkıbu'l- Cevâhir adıyla kayıtlı olan nüshalar

1. *Milli Ktp., Yazmalar koleksiyonu, no: 06 Mil Yz A 3406*
2. *Milli Ktp., Yazmalar koleksiyonu, no: 06 mil Yz A 3344¹⁷*

Hatice Liman'ın bu çalışmasından sonra Abdullah Uğur, *Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)* adlı bir tez çalışması yapmıştır. Uğur çalışmasında Emir Sultan'ın hayatı ve ona dair yazılan menâkıbnâmeler ile ilgili bilgi verdikten sonra Nimetullah Efendi'nin telif etmiş olduğu Menâkıb-ı Emîr Sultân adlı eseri incelenmiş ve edisyon kritikli metin neşrini hazırlamıştır. Yazar, Emir Sultan hakkında yazılan menâkıbnâmeler hakkında şu bilgileri verir: *Bugün elimizde Emir Sultan hakkında yazılmış sekiz menâkıbnâme bulunmaktadır. Bunlardan ilki Yahyâ bin Bahşî tarafından yazılmıştır. İkincisi Emir Süleyman'ın müridlerinden olan Kefeli Müdâmi tarafından kaleme alınmıştır. Üçüncüsü İbrahim Çelebi tarafından Vesiletü'l-Metâlib adı ile Arapça olarak yazılmış olup Türkçe'ye de tercüme edilmiştir. Dördüncüsü Senâyî tarafından manzummensur karışık bir metindir. Beşincisi Bursalı sahaf Şevkî tarafından kaleme alınan menâkıbnâmedir. Altıncısı*

¹⁷ Hatice Liman, a.g.t., s. 17.

*Nimetullah Efendi tarafından telif edilmiştir. Yedincisi Hüsâmeddin Bursevî tarafından kaleme alınmıştır. Sekizincisi Baldırzâde tarafından yazılmıştır.*¹⁸

Abdullah Uğur çalışmasında Emir Sultan hakkında menkıbe yazar bu müellifler ile müelliflerin yazdıkları eserler ve eserlerin nüshaları hakkında çeşitli bilgiler verir. Uğur, Yahyâ b. Bahşî tarafından yazılan Menâkıb-ı Emîr Sultân hakkında bilgi verirken Hatice Liman'ın çalışmasında görmediği 8 nüsha daha tespit ettiğini belirtir. Tespit ettiği bu nüshaların künyeleri ile ilgili şu bilgileri verir:

1. *Menâkıbü'l-Cevâhir [Menâkıb-ı Emir Sultân Mehmed Buhârî]*

İstanbul Araştırmaları Kütüphanesi'nde ŞR_000571/01 numarasıyla Şevket Rado yazmaları kataloğunda kayıtlı bu nüshanın istinsah tarihi H. 992'dir (M. 1584/1585). Meşin ciltli bir mecmuanın 1b61b varakları arasında her varak 19 satır olmak üzere nesih hat ile yazılmış olup çerçevesizdir. Ketebe kaydı yoktur.

2. *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları koleksiyonunda bulunan bu nüshanın demirbaş numarası Bel_Yz_K.000608/03 olup 51a70a varaklar arasında bulunmaktadır. Her varak 17 satır olup çerçevesizdir ve bozuk bir nesih hat ile yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

3. *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları koleksiyonunda MC_Yz_K.000238 demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshadır. 120 varaktır ve her varak 13 satır olup nesih hat ile yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

4. *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları MC_Yz_K.000267 demirbaş numarası ile kayıtlı olup 63 varaktır ve sondan eksiktir. Her varakta 15 satır vardır ve nesih hatla yazılmıştır. Ketebe kaydı yoktur.

5. *Menâkıb el-Cevâhir*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları koleksiyonunda OE_Yz_000639/01 demirbaş numarası ile kayıtlı olan bu nüsha baştan 11 varak eksiktir. 2a137a arasında bulunan menâkıbnâmede her varakta 13 satır olup çerçevesizdir ve nesih hatla yazılmıştır. Atatürk Kitaplığı'nda bulunan istinsah tarihli tek nüsha olup H. 1006 (M. 1597/98) tarihinde istinsah edilmiştir. Eldeki nüshalar arasında en erken tarihli nüsha Hacı Selim Ağa 410/1'de bulunan H. 932 (M. 1525/26) tarihli bir nüshadır. Yine Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi'de bulunan bir diğer nüshanın da istinsah tarihi H. 1004'tür (M. 1595/96). Bu nüshalardan sonra en eski tarihli nüsha olması bakımından önemlidir.

6. *Menâkıb-ı Emir Sultân*

¹⁸ Abdullah Uğur, a.g.t., 33.

Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'nde 05 Ba 509 arşiv numarası ile kayıtlıdır. 35 varak olan bu nüsha oldukça eksik bir nüshadır. Kırık nesih ile yazılmıştır. 35. varaktan sonra Hazâ Kitâb-ı Sülûkü'l-Âşıkîn başlığıyla başka bir mensureser başlamaktadır.

7. Menâkıbu'l-Cevâhir

Fransa Milli Kütüphanesi'nde Fonds des traductions, 55 demirbaş numarası ile kayıtlı nüshadır. 146 varaktır. Türkçe'den Fransızca'ya Louis Dantan tarafından çevrilmiş olduğu notu vardır. H. 1146 (M. 1734) tarihinde istinsah edilmiştir.

8. Minâkıb-ı Emir Sultan

Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Başlıklar koleksiyonunda 05080001 demirbaş numarası ile kayıtlı nüsha olub 40 varaktır ve her varak 19 satırdır. Âdî karton ciltlidir. Herhangi bir süslemesi olmayıp rika hat ile yazılmıştır. Hattın şeklinden ve dışındaki karton kaplamadan 19.yy sonları ile 20. yy. başlarında istinsah edildiği anlaşılmaktadır.¹⁹

Hatice Liman'ın tespit ettiği 10 nüshaya ilave olarak Abdullah Uğur da 8 nüsha tespit etmiştir. Bu durum, Uğur'un da belirttiği gibi, eserin çokça sevildiğini, okunduğu/okutulduğu göstermektedir. Emir Sultan menâkıbnameleri arasında en çok nüshası bulunan eserdir.²⁰

Bu çalışmamızda Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan ve Liman ile Uğur'un yukarıda zikredilen çalışmalarında görülmemiş olan nüshası çeşitli açılardan tanıtılmaya çalışacaktır.

2.4.1. Üniversite Kütüphanesi Nüshası²¹

2.4.1.1. Nüsha Tavsifi

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada bulunan bir mecmuanın içerisinde 71b-147a varakları arasında yer alır. Eserin katalog kaydında şu bilgiler mevcuttur: Kitap, 19,7x29,4 cm. ebadında, açık vişne renkli, miklebi kopmuş altın yaldız zencirekli meşin bir cilt içindeki mecmuanın evvelinde yer alıyor. Filigranlı, kalın bir kâğıda, 15,8x24 cm. ebatlı iç çerçeve içine 15 satırlı, iri fakat acemi harekesiz bir nesihle yazılmıştır.

Menâkıb-ı Emîr Sultân başı ve sonu tam bir nüshadır. Metnin tamamı kırmızı mürekkepli çizgilerle çerçevelenmiştir. Nüsha gayet açık ve okunaklı olup, herhangi bir sayfasında yıpranma ve bozulma bulunmaz. Yazma nüshada eserin adı “*Hâzâ Kitâbu Menâkıb-ı Emîr Sulşân*” şeklinde geçmektedir.

¹⁹ Abdullah Uğur, a.g.t., 36.

²⁰ Abdullah Uğur, a.g.t., 38.

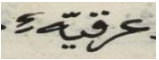
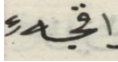
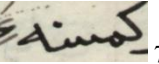
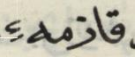
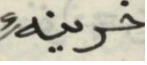
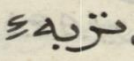
²¹ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi için ilmi çevrelerde genel olarak ‘Üniversite Kütüphanesi’ adlandırması yapıldığından bu başlık kullanılmıştır.

Nüşanın her sayfasında çoban kaydı (her varağın b sayfasının sol alt köşesinde bir sonraki sayfanın ilk sözcüğünün kaydedilmesi) bulunmaktadır. Bunun yanında nüshanın bulunduğu mecmuada yer alan diğer eserlerde yer yer haşiye bölümü bulunmasına karşın eserin herhangi bir sayfasında haşiye bölümüne yer verilmemiştir.

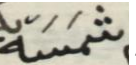
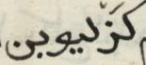
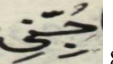
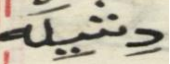
Nüşanın istinsah tarihi ile ilgili bir bilgi bulunmaz. Yalnızca mecmuadaki ilk eser olan Mustafa b. Muhammed'in Tebâreke Tefsiri (h. 731) ile ikinci eser olan Yahyâ b. Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân adlı eserinde (h. 932) telif tarihleri yer alır. Tebâreke Tefsiri ile ilgili bazı bilgiler veren M. Esad Coşan mecmuanın istinsah tarihi ile ilgili çeşitli değerlendirmelerde bulunur. Coşan Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri adlı çalışmasında, Mülk Süresinin nüshaları ile ilgili bilgi verirken bu nüsha üzerinde önemle durur ve nüshanın istinsah tarihi ile ilgili şu değerlendirmeyi yapar: "İstinsah kaydı bulunmayan bu yazma, kâğıdının filigranından anlaşıldığına göre XVII. asır sonu veya XVIII. asır başında yazılmış olmalıdır."²² Coşan'ın bu tespitlerinden yola çıkarak eserin XVII. asır sonu veya XVIII. asır başında istinsah edilmiş olabileceği söylenebilir.

2.4.1.2. Nüşadaki Bazı Yazım Özellikleri

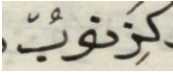
Nüşada hemzenin kullanılışıyla ilgili olarak diğer Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde de görülen bir kullanım ile karşılaşılır. Bazen sonu yuvarlak he (o) ile biten kelimelerden sonra gelen yüklem hali eki *ı*, *i* hemze ile gösterilir.

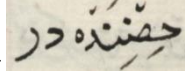
‘arakiyyeyi		74a/10	aķceyi		74b/4
kimesneyi		75b/11	ķazmayı		77b/5
ħazîneyi		82a/6	türbe-yi		89b/9

Nüsha açık ve okunaklı olarak harekesiz nesihle yazılmıştır. Bunun yanında müstensih anlaşılmasında tereddüt yaşanacağını düşündüğü az sayıdaki kelimeyi harekelemiştir. Harekeli olarak yazılmış kelimelerden bazıları şunlardır:

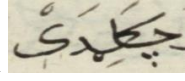
elüğe		76b/5	ol		72b/3
şemse		75a/12	gezleyüben		76b/8
ħubbmı		81b/13	dişiyile		83b/3

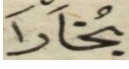
²² M. Esad Coşan, *Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri*, 4. bs., Server Yayınları, İstanbul 2016, s. 65.

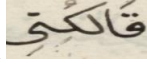
gezinüp 96b/13

hışnındadır 104b/8

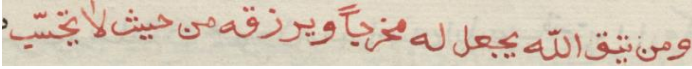
imece 131b/1

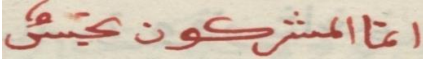
çekilmedi 145a/7

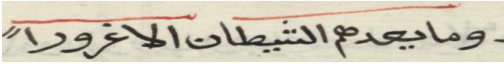
Buhārā 147a/13

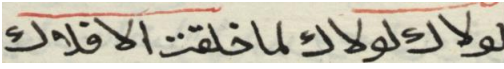
kaluğunu 134a/7.

Siyah mürekkeple yazılan metinde yer alan ayet, hadis veya dua kısımları genel olarak kırmızı mürekkeple yazmış, bazen ise siyah mürekkeple yazılıp üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir.

 “Ve men yetteki’llâhe yec’al lehu maḥracen ve yerzûkhu min ḥayşû lā yaḥtesib”²³ 104a/13.

 “İnneme’l-müşriküne necesün”²⁴ 135a/11.

 “Ve mā ye’idūhumu’ş-şeyṭānū illā ğurūrā”²⁵ 85b/4.

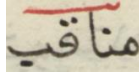
 “Lev lāke levlāke lemā ḥalāqtü’l-eflāk”²⁶ 85a/7.

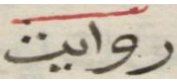
Müstensih benzer şekilde menâkıb, nazm, beyit, rivâyet gibi bölümleri yazarken de aynı yöntemi uygulamıştır.

nazm 134b/4

menâkıb 95b/10

beyt 87a/7

menâkıb 141b/2

rivâyet 111a/4

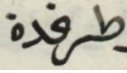
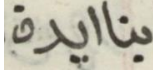
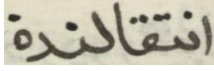
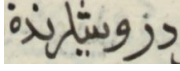
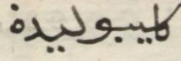

²³ Talâk sûresi, 2. - 3. ayet: “Her kim Allah’tan korkarsa Allah ona bir çıkış yolu sağlar. Onu hatır ve hayaline gelmez bir taraftan rızıklandırır.”

²⁴ Tevbe sûresi, 28. ayet: “Müşrikler bir pislikten ibarettirler.”

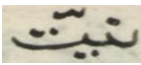
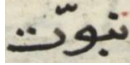
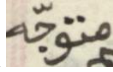
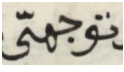
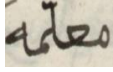

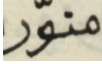
²⁵ İsrâ sûresi, 64. ayet: “Fakat şeytan onlara bir aldanıştan başka ne va’d eder?”

²⁶ Hadis: “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.”

Müstensih yazmada kimi zaman ayrılma hali ekini yazarken farklı bir imla kullanmıştır. Bu ek bazı örneklerde nun ile yazılmamış, güzel he üzerine nokta () konularak gösterilmiştir.

tarafdan		76a/12	binâ iden		90a/6
intikâlınden		90a/6	dervîşlerinden		90b/14
Gelibolı'dan		117b/1	andan		89a/6

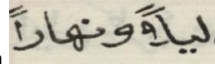
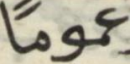
Eserde genel olarak Arapça ve Farsça kelimelerin yazılışında şedde kullanımına uyulduğu görülmektedir.

niyyet		100a/1	nübüvvet		72a/2
müteveccih		89b/2	teveccühi		104b/7
mu'allime		118a/12	tetebbu'		118a/13
münevver		144a/10			

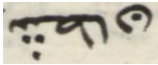
Bunun yanında ünsüz türemeleriyle oluşan ve yan yana çift ünsüzlerin bulunduğu kimi Türkçe kelimelerde ve eklerde de şedde kullanıldığı görülür.

elli		143b/8	gönülleri		144a/10.
------	---	--------	-----------	---	----------

Yine bir imla özelliği olarak müstensih yazmada bazen tenvin kullanmıştır.

leylen ve nehāran		76b/6	umumen		96a/1
-------------------	---	-------	--------	---	-------

Bazı metinlerde görülen ve bir imla özelliği olan “şeytan” kelimesinin ters yazılmasını bu metinde de görmekteyiz.

şeytān		104b/2
--------	---	--------

2.5. Eserin Bazı Dil Özellikleri

15. yüzyılda Yahyâ b. Bahşî'nin kaleme aldığı eser genel olarak Eski Anadolu Türkçesi özellikleri gösterir. Eski Anadolu Türkçesi için klasik ve

karakteristik olan eklerin hemen hemen hepsi eserde görülmektedir. Metinde yer alan Eski Anadolu Türkçesi dönemine ilişkin eklerden başlıcaları şunlardır:

+**(n)Uğ** (**tamlama hâli eki**): aşınuğ içine 131b/3, deryânüğ kenarında 120b/3, dostlarınuğ tevki'ini 107b/10.

+**(n)Uğ** (**iyelik eki**): dilüñ 147a/3, gönülüñ 87a/9, niyyetüñ 136b/10, düñürüñ 133b/14.

+**ğÜz**: kaçatıñuzda 108b/4, îmânıñuzda 80a/7, zararıñuz 77a/2.

+**rAk**: **rak/rek**: yavuzrağınuğ 86a/8, küçürek 73b/4.

+**Um**: ümîdüm 146b/4, muhtârum 143a/8, erüm 133a/4, kitâbum 147a/13.

+**UmÜz**: saltanatımız 93b/10, işretümüz 93b/11, hâcetümüz 105b/12.

-**A(y)In**: varayın 88a/4, iletayın 74a/9, vireyın 74a/15, süreyın 124a/15.

-**Am**: duram 146b/5, kılduram 101b/9, azdururam 86a/9, gidem 119a/5, idem 74b/9.

-**AvÜz**: olursavuz 136b/15, dutavuz 135a/13, gelmeyevüz 77b/4, dileyevüz 143a/7.

-**gIl**: bilgil 114a/14, yetişdirgil 146b/14.

-**ImA**: bulmaz 86a/2.

-**IsAr**: kopsisar 116b/3, olsardur 82a/15, hıdmet idiserem 83b/8.

-**mA+dIn**: gelmedin 75b/8, bağışlamadın 95a/7, göçmedin 107a/7, eksilmedin 120b/5.

-**Üğ**: çıkaruğ 76b/5, atıñ76b/8, oturuğ 81a/14, getürüñ 89b/4, virüñ 128a/13.

-**Up+dUr**: olupdur 121a/13, olmayubdur 123a/15. Bu zarf-fiil eki Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait diğer metinlerde genel olarak “b” sesi ile imla edilmiştir. Bu karşın nüshada bu ses yer yer “p” ile karşılanmıştır. öpüp 73b/5, olupdur 121a/13.

-**Ur**: yetişür 89b/12, gelürler 90b/7, kalur 87a/2.

-**(y)AlUm**: varalum 95a/13, duralum 116b/4, geçelüm 93b/12, dökөлüm 117a/12.

-**(y)IcAk**: ölmeyicek 111a/3, gelicek 117b/1, olucağ 74a/2, varıcağ 124a/9.

-**(y)Üb+An**: gezleyüben 76b/8, sevüben 84a/13, cem eyleyüben 134b/7.

-**dUkdA**: gönderdükd 76a/1, kılduğda 76a/3, bulduğda 78b/13, tamâm olduğda 91a/2.

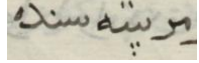
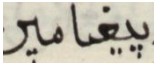
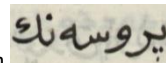
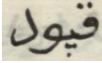
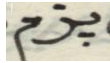
+**IAyIn**²⁷: çapı kılduğumuzlayın 86b/15, bırağduğınlayın 76b/11.

Bu dil özelliklerine ilave olarak eserin Üniversite Kütüphanesi nüshasında ilgi çekici bir dil özelliği karşımıza çıkar. Nüshada diğer Eski Anadolu Türkçesi

²⁷ +IAyIn ekinin -duk / -dük sıfat-fiil ekinden sonra kullanımı ile ilgili bk. Mustafa Argunşah - Gülden Sağol Yüksekaya, *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2012, 334; Salim Küçük, “/+IAyU/, +IAyU/, +IAy/ve /+IAyIn/ İsimden İsim Yapım Eki ve İşlevleri”, *International Journal of Social Science*, 47, 2016, s. 207-213.

metinlerinde²⁸ çok görülmeyen /b/ > /p/ ve /c/ > /ç/ tonsuzlaşmaları görülür. Eserin pek çok sayfasında görülen bu /b/ > /p/ ve /c/ > /ç/ tonsuzlaşmaları genel olarak kelime başında, yer yer de kelime içinde de görülmektedir. İleri boyuttaki bu tonsuzlaşmalar alıntı kelimelerde olduğu gibi Türkçe kelimelerde de kendine yer bulabilmektedir. Doktora çalışmamızı hazırlarken okunamayan ve eksik kalan bölümleri tamamlamak için kullandığımız Esrârü'l-‘Ârifin’in Üniverste Kütüphanesi nüshasını okurken bu durum dikkatimizi çekti. Bunun üzerine Esrârü'l-‘Ârifin’in bu nüshasını baştan sona bu dikkatle tekrar okuduk. Eserin hemen hemen tamamına yayılmış olan ileri derece /b/ > /p/ ve /c/ > /ç/ tonsuzlaşmaları olduğunu gördük. Bu konu ile ilgili çeşitli araştırmalar²⁹ yaptık ve ardından Esrârü'l-‘Ârifin’in bu nüshasındaki tonsuzlaşmalar ile ilgili bir çalışma³⁰ gerçekleştirdik. Bu çalışmada da ifade ettiğimiz gibi kanaatimizce bu tonsuzlaşmalar müstensihin taşımış olduğu ağız özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Müstensih taşımış olduğu bu ağız özelliğini yer yer eserine aksettirmiştir. Adı geçen çalışmada konu etraflıca ele alındığından burada sadece nüshadan tespit ettiğimiz örneklerden bazılarını yer vereceğiz.

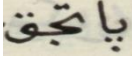
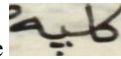
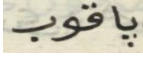

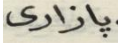

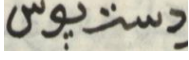
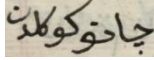
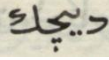
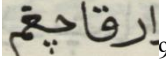
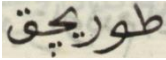
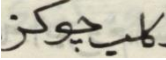
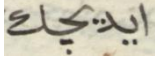
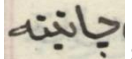
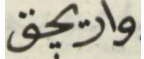
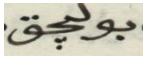
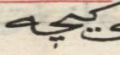
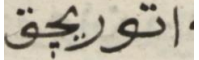
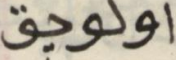
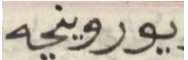
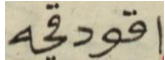
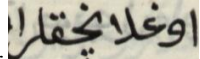
/b/ > /p/ Tonsuzlaşmaları:

pu		89a/4	mertepesinde	
98a/12				
peygâmpere		100b/14	Purusa'nuç	
kapul		93b/9	pizüm	
				93b/10

²⁸ Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait metinlerde b/p ve c/ç harflerinin yazımı hakkında bk. Ali Akar, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018, s. 95-96; Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018, s. 39; Gürer Gülsevin - Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. bs., Gazi Kitabevi, Ankara 2013, s. 31-32; Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 3. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul 2013, 94-95; Muhammet Yelten, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2009, 58; Vahit Türk vd., *Eski Anadolu Türkçe Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011, 30; Aziz Merhan - Funda Şan, *Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler*, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2016, s. 21.

²⁹ Tarihi metinlerde görülen bu tonsuzlaşmalar için bk. Hayati Develi, “Tursun Fakih Gazavâtâmesinin Ağızbilimsel Özellikleri”, *İlmî Araştırmalar*, 17/1, 2004, s. 99-104; a. mlf., “Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması”, *Turkish Studies*, Vol. 3/ 3, 2008, s. 212-230.

³⁰ Ömer Güven, “Esrârü'l-‘Ârifin Adlı Eserin İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshasındaki /b/ > /p/ ve /c/ > /ç/ Tonsuzlaşmaları Üzerine”, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10/24, 2021, s. 216-227.

patıcağ 94b/13kelpe 96b/14pağup 95b/2kağz 79a/8pazarı 78b/5pir 76b/5paşmağum 126b/1dest-pus 74b/5/c/ > /ç/ **Tonsuzlaşmaları:**çañ u gönülden 92a/15diyiçek 93b/8arkaçıgum 96a/7tırıçak 96b/8kelbçügez 96b/10idiçek 89b/4çāñibine 89b/5varıçak 81a/2bulıçak 79a/13giçe 109b/1oturıçak 112a/2oluçak 118b/1yürüyünçe 126b/1okuduğça 146b/15oğlançuklar 87b/13

2.6. Eserin Söz Varlığı

Eser söz varlığı bakımından oldukça zengindir. Birçok eser kaleme almış olan Yahyâ b. Bahşî devrin söz varlığını eserinde usta bir biçimde kullanmıştır. Günümüz Türkçesi için arkaik olan ancak Eski Anadolu Türkçesi için karakteristik olan isim ve fiiller eserde geniş yer bulmuştur.

alda- “aldatmak” 78a/7, **anda** “orada” 89a/1, **andan** “oradan” 89a/6, **anlar** “onlar” 93b/9, **aşşı** “fayda” 138a/14, **ayruk** “başka” 135/b13, **bigi** “gibi” 87a/10, **bile** “birlikte” 141b/1, **bilece** “birlikte” 73a/1, **bilesince** “beraberinde, yanında” 115b/15, **deril** “toplanmak” 81b/12, **devşir** “toplamak” 147a/9, **durğur** “ayağa kaldırmak”, 79a/7, **düzet** “tertip etmek” 146b/7, **egerçi** “her ne kadar” 84b/11, **epsem** “sessiz” 146b/5, **eyüler** “iyiler” 91a/6, **gevdendden** “gövdenden” 129a/6,

gezle- “okun gezini kirişe yerleştirmek” 76b/8, **güyegüne** “güveyine” 95b/4, **hergiz** “asla” 97b/7, **ilt-** “göndermek” 92a/13, **irgülrj-** “ulaştırmak, erişirmek” 72b/5, **kaçan** “ne zaman” 77b/15, **kaçı-** “öfkelenmek” 97a/13, **kaluğunu** “mihrimuaccelini” 134a/7, **kanda** “nerede” 118b/4, **kankı** “hangi” 133a/1, **kayur-** “hazırlamak” 97a/12, **keleci** “söz” 96a/10, **kiçi** “küçük” 116a/9, **kimesne** “kimse” 112/13, **durı gel-** “ayağa kalkmak” 111b/3, **şayru** “hasta” 146b/4, **sügü** “süngü” 116b/6, **tağla-** “şaşırmak” 90b/8, **tapu it-** “hürmet etmek” 73a/4, **tegeltü** “eyer altına konulan keçe” 96a/12, **tuş gel-** “rastlamak” 96b/14, **uşda** “işte” 79a/9, **uyan** “dizgin, gem, yular” 139b/6, **vaktaki** “ne zaman ki, -diği zaman” 72b/4, **yavlağ** “çok” 76b/4, **yarak** “hazırlık” 78a/4, **yultar**³¹ “tasma” 96b/15, yultarlayup³² “tasma takıp” 96b/15, **yügür-** “hızlı gitmek” 123b/14.

Söz varlığı açısından oldukça zengin olan eserde deyimlerin kullanımı da geniş yer kaplar. Türkçenin zenginlik kaynaklarından olan deyimler, dile canlılık ve akıcılık kazandırır. Yahyâ b. Bahşî de anlatıma canlılık ve akıcılık kazandırmak için eserinde deyimlere geniş yer vermiştir.

acı ol- “zayıf düşmek” 96a/8, **el kavşur-** “saygı ile el bağlamak” 73a/3, **kaşd eyle-** “birini öldürmeye hazırlanmak” 132a/2, **mağbü ol-** “beğenilmek” 84a/14, **ma'zür dut-** “ affetmek, başışlamak” 73a/10, **päre päre ol-** “parçalamak, bölmek” 110a/1, **tapu it-** “hürmet etmek” 73a/4, **tapu kıl-** “hürmet etmek” 86b/15, **tulluk çek-** “kocasız kalmak” 133a/5, **terk it-** “terk etmek” 84b/4, **niyâz it-** “yalvarmak” 114b/4, **ta'accüb it-** “şaşırmak” 118a/3.

Eserde söz varlığı açısından dikkat çekici bir diğer kullanım ise özel adların yoğunluğudur. Eser, özellikle yer adları ve kişi adları bakımından oldukça zengindir. Mekke, Medine, Şam, Kudüs, Buhara, Yemen, Kosova, Bursa, Balıkesir, Çanakkale, İstanbul, Manisa, Konya, Hamid ili (Eğirdir), Tuzla, Gönen, Karaman, Rum, Edirne, Edremid, İznik, Mihaliç, Gelibolu, Manyas, Biga, Karahisar, Germiyan, Hıms, Karabürçek, Edincik gibi şehir, ülke ve bölge adlarının eserde yer bulmuş olması eserin etki alanını göstermektedir. Yine eserde yer alan kişi adları; Hz. Âdem, Akşemseddin, Âşık Paşa, Bâyezid-i Bistâmî, Bel'am Bâ'ûr, Hz. Dâvûd, Hz. Ebû Bekir, Ece Baba, Hacı Bayram-ı Velî, Hacı İsa Dede, Hz. Hasan, Hasan-ı Basri, Hz. Hüseyin, İbn-i Abbas, İbn-i Mes'ûd, İbrahim bin Edhem, Mu'az bin Cebel, Hz. Musa, Süleyman Beg, Yahyâ (Bahşî), Yazıcıoğlu eserin zengin bir şahıs kadrosuna sahip olduğunu göstermektedir.

2.7. Eserin Bazı Üslup Özellikleri

Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş devrinde kaleme alınmış olan Menâkıb-ı Emîr Sultân genel olarak sade bir dille yazılmıştır. Yahyâ b. Bahşî, insanların Emîr Sultân'ı tanımaları ve ona yakınlık kurmaları maksadıyla eserini vücuda getirmiştir. Bu bakımdan eserin halkın anlayabileceği

³¹ yultar kelimesi Tarama Sözlüğünde bulunmayıp Derleme Sözlüğünde yer almaktadır. bk. DS VI, s. 4316.

³² Derleme Sözlüğünde isim hali bulunan kelimenin fiil şekli olan yultarla- biçimi ne Derleme Sözlüğünde ne de Tarama Sözlüğünde bulunur.

bir Türkçe ile yazıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle eserde sıklıkla yer verilen manzum bölümlerde bu sadelik daha dikkat çekicidir.

Yine diñle bu sözi sen İy a'lä
 Ki hoşnüd ola senden Hâk Te'älâ
 Şu kim terk ide gönül den riyâyı
 Ki ya'nî seve gerçek evliyâyı
 Günâhları ola eşyâ şağışı
 İşit diñle kim n'olur anuñ işi
 Kim ol sevdüñün yüzi şuyına
 Bağışlanur heb anuñ hürmetine
 Gel imdi şıdık-ıla sev evliyâyı
 Ki tâ bulasın anlardan vefâyı
 Müyesser ideler tâ kim murâduñ
 Dirile evliyâ silkinde aduñ
 Bu dünyâ hıbbunı 'aynuña alma
 Bulardan ayrılup yabanda kalma
 Bilürsin kim buña gelen göçerler
 Bu menzilde konan âhîr göçerler
 Geçer nesnenüñ olmaz 'itibârı
 Tıtamaz kimesne elde gubârı
 Gel imdi evliyâyı sev gönül den
 Menâkıb geldi diñle cân u dilden (81b/7-15-81a/1).

Bu sade dilin yanında eserde yer yer sanatlı ifadelere de yer verilmiştir. Müellifin bu tür ifadelere yer vermesinde dini ve tasavvufi konuların etkisi büyüktür.

Çün biz bende-i mücrim ol vakt den berü tâ ilâ yevminâ hazâ iderdük kim biz hoş fi'd-dünyâ ve'l-âhîreti anuñ 'âlî himmetine muhtâcız 'aceb biz anlaruñ nelerine gerek olavuz diyü taḥayyürde idük meger kim sâbıkun 'azîzler irtihâl idüp meşreb-i â'lâsından ve kerâmet-i uzmâsından taḫrîr ider kimesne kalmayup bizüm taḫrîrimüze ve tevaccühümüze muhtâc olsalar gerek imiş biz daḫı ihtilât-nâsdan maḫfûz olmayup her kişiye taḫrîr itmek emr-i 'azîmdür ammâ üzerimüze farz-ı 'ayn gibi olmışdur ma'a hazâ derece-yi pîrlîk daḫı vâşıl [olundu] biz daḫı müterrid üzereyüz kim 'acabâ bu gün mi gel diyeler yâḫûz yarın mı gel diyeler eyle olsa kable'l-mevt lâzım oldu kim ḫazret-i Emîr Sultân ḫazretlerinüñ nevverâ'llâhu merḫadehu meşreb-i â'lâsını ve kerâmet-i 'uzmâsını mezḫûrûn râvîlerden kim me'ḫûz olan gönül levḫinde merḫûm idi çün ol deryâdan bir kaçre ve güneşden bir

zerre zühûra getürüp bir kitâb idem kim min ba'd bize hâcet olmayup iş bu kitâbumuzdan her zamân intifâ' idinüp âhere mürtebiğ olmaya anuñ rûh-ı şerîfinden istimdâd ideler.... (113b/1-15).

Müellif yer yer okuyucularına nasihat verir, çeşitli konularda uyarılarda bulunur. Özellikle dünyanın geçiciliğine aldanmamak gerektiğini eserin pek çok yerinde vurgular.

Çü dinledük bu sırrı eylegil zâr

Geçer dünyâya mağrûr olma İy yâr

İgen gâfil yürime kim ölürsün

Ƙamu itdüklerüñ bir bir bulursun

Niceler varuban Ƙabrinde gülmez

Kişiye şoñ pişmân aşşı Ƙılmaz

Naşîhatdur sözüm redd itme zinhâr

ŞaƘın fırsat demin fevt itme zinhâr (138a/11-15).

Gel imdi evliyâya eyle hızm̄et

İrişe saña tâ kim 'âlî himmet

Bu dünyâ ħubbına gel olma Ƙâni'

Ki dünyâ ħubbıdur 'uƘbâya mâni'

Nice bir aldanursın bu fenâya

Düşürür ol seni âhir gâfâya

Seni ol Ƙomadadan terk it sen anı

Ki zâyî' Ƙılma 'ömr-i câvidânı

Gele değışme uşşuñ ziyâne

MenâƘıb geldi yine gör 'ayâne (84b/1-6).

Yahyâ b. Bahşî eserinde evliyalara ayrı bir önem verir ve onların yolunu takip etmeyi öğütler. Özellikle manzum bölümlerde bu hususu pek çok yer görmek mümkündür.

Gel imdi Ƙıl teveccüh evliyâya

Nice bir tâbi' olursın hevâya (78a/5)

Gel imdi evliyâyı sev gönülden

Bularuñ sevgüsün bıraƘma elden (75b/3)

Gel imdi şıdƘ-ıla sev evliyâyı

Ki tâ bulasın anlardan vefâyı (81b/11)

Gel imdi evliyâya eyle hıdmet

İrişe saña tâ kim ‘âlî himmet (84b/1)

Gel İy mü'min ki terk eyle riyâyı

Delil iden bu yolda evliyâyı (90b/10)

Gel imdi sür yüzünü evliyâya

Ki tâ irişesin ‘avn-i Hudâya (123a/12)

Müellifin sık sık başvurduğu yöntemlerden biri de sözü uzatmaktan kaçınmasıdır. Bu durum aşağıdaki beyitlerde açıkça görülmektedir.

Var İy Yahyâ bu halkı sen güzer etme

Menâkıb söyle artuk söz uzatma (75b/4)

Dur İy Yahyâ söze dilün uzatma

Ki ‘aybuñ çok iken gayrı gözetme (147a/3)

Müellif eserini yazarken anlaşılması zor olduğunu düşündüğü kimi kavramları “yani” gibi ifadelerle açıklama yoluna gitmiştir.

meger bir gice vâkı‘asında âfiṭab ya’nî güneş gelüp koyunna girdi (75b/8), imdi bu fâ’ife ki ḥasire’d-dünyâ ve’l-âhiret dirler ya’nî bunlar ḥaḳḳı ne dünyâda ve ne âhiretde görürler 102a/2-3, üzerine ḥavâle ve dîde-bânlar ya’nî gözciler ḳoruz 86a/10, çün kim ‘âlem-i şabâvetde ya’nî ṭıfl iken yedi yaşına irişdi 118a/7.

Yahyâ b. Bahşî, Emir Sultan adını zikrettikten sonra çoğunlukla **nevvera’llâhu merḳadehu** “Allah kabrini nurlandırın” anlamındaki dua sözünü kullanarak ona karşı duyduğu saygı ve hürmetini açıkça gösterir.

bir gün ḥazreti Emîr’ün **nevvera’llâhu merḳadehu** ḥuzûr-ı ‘âliyesinde ṭurmuşduḳ (72b/2-3).

Vaḳtâki Sultânü’s-sâdât Emîr Sultân ḥazretleri **nevvera’llâhu merḳadehu** Burusa’da mütemekkin olup muḳarrer olıcaḳ (75b/12-13).

Şimdiki ḥâlde Ḥazreti Emîr’ün **nevvera’llâhu merḳadehu** rûḥ-ı şerîflerin vesîle idinüp civârında erba’ine niyyet idüp, mü’etekif oldum (90b/1-2).

Müellif metin içerisinde yer yer dua mahiyetli ifadelerle de yer vermiştir.

Beni ṭoḒru yola gidenden eyle

Resûl’e ittibâ‘ idenden eyle 146b/3

Yahyâ b. Bahşî, eserinde yer yer Farsça beyitlere yer verpi bunları da tercüme etmiştir.

“Ger yemenî der yemenî çü pe menî

Ger be meni çü pe menî der yemenî” 87a/10

Ya’nî gönlün benüm ile olursa Yemen memleketinde iseñ daḥı ‘aşâm gibi öñümdesin ve eger gönlün benüm ile degilse ‘aşâm bigi öñümde daḥı olursañ Yemen memleketindesin dimek olur.

SONUÇ

Emir Sultan Türk tasavvuf tarihinin en önemli isimlerinden biri olmuştur. Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde yaşamış olan Emir Sultan, Anadolu'nun İslamlaşmasında rol oynayan mutasavvıfların başında gelir. Menkıbeleri halk arasında geniş yankı bulmuştur. Emir Sultan'ın ve menkıbelerinin halk arasında çok sevilip benimsenmesi ile ilgili Ahmet Hamdi Tanpınar şu değerlendirmeyi yapar: “Emir Sultan XV. asrın halk muhayyilesine en çok mâl olmuş kişisidir”³³ der. Bu denli sevilip benimsenen Emir Sultan ile ilgili çeşitli menâkıbnâmeler yazılmıştır. Emir Sultan hakkında ilk menâkıbnâmeyi Yahyâ b. Bahşî kaleme almıştır. Bahşî'nin kaleme aldığı eser Emir Sultan hakkında yazılan menâkıbnâmelerin çoğunun da kaynağını teşkil eder.

Velut bir yazar olan Yahyâ b. Bahşî çeşitli alanlarda yazdığı eserleri ile tanınan bir isimdir. Edebiyat, fıkıh, ahlak, dil çalışmaları ve sözlük gibi alanlarda pek çok eser kaleme almıştır. Yazdığı eserlerinden birisi de Menâkıb-ı Emîr Sultân'dır. Eserde, Emir Sultan ve onun halifelerinden Hacı İsa Dede, Abdi Hoca, Ece Baba ve Hacı Mustafa Dede'nin menkıbeleri konu edilmiştir. Bunun yanında eserde Osmanlı toplumunun sosyal ve kültürel yaşamı ile ilgili de çeşitli bilgilere de yer verilmiştir. Eser barındırdığı onomastik veriler bakımından da dikkat çekicidir.

Yapılan çalışmalarda³⁴ Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın 19 tane nüshasının olduğu ifade edilmiştir. *Menâkıb-ı Emîr Sultân*'ın bu denli çok nüshasının olması eserin çok sevildiğini ve çok okunduğunu gösteren en önemli delillerden biridir. Bu çalışmamızda Menâkıb-ı Emîr Sultân'ın İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı olan ve daha önce yapılan çalışmalarda zikredilmemiş olan nüshası çeşitli açılardan ele alınmıştır. Çalışmada ilk olarak nüsha tavsifi yapılmış, ardından nüshada görülen bazı yazım özellikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra eserin bazı dil ve üslup özellikleri kısaca ele alınmıştır. Eser, dil özellikleri ve söz varlığı ile Eski Anadolu Türkçesi özellikleri taşır. Eserde Eski Anadolu Türkçesi için karaktersitik olan eklerin hemen hemen hepsi kullanılmıştır. Yine söz varlığı açısından da oldukça zengindir. Dil özelliklerinin ve söz varlığının tam olarak orataya çıkarılması için eserle ilgili yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. *Menâkıb-ı Emîr Sultân* hakkında yapılan çalışmalar yetersizdir. Eserle ilgili en önemli çalışmayı Hatice Liman yapmıştır.³⁵ Liman çalışmasında eserin Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi bölümü numara 4559'da yer alan bir nüshasının transkripsiyonunu yapmış ve eserin taşımış olduğu bazı özellikleri çeşitli açılardan ele almıştır. Eserle ilgili yapılacak en önemli çalışma eserin gramerinin hazırlanması ve sözlüğünün yapılmasıdır. Eserin gramer

³³ Ahmed Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, 20. bs., İstanbul 2005, s. 110.

³⁴ Hatice Liman, a.g.t., s. 17; Abdullah Uğur, a.g.t., 36.

³⁵ Hatice Liman, a.g.t.

özelliklerini detaylı bir biçimde elen alan bir gramer incelemesi ile bütün kelimelerin gösterildiği dizinli sözlüğünün hazırlanması öncelikle yapılması gereken çalışmalardandır. Bu sayede eserin söz varlığı ve dil özellikleri tam olarak tespit edilip ortaya konulmuş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akar, Ali, *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2018.
- Akçay, Ali İhsan, "Gönenli Yahyâ b. Bahşî ve Mevlidi" *Süleyman Çelebi ve Mevlid: Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri* (Ed. M. Kara-B. Kemikli), 1. bs., Uludağ Yayınları, Bursa 2007, s. 321-333.
- Algül, Hüseyin, - Azamat, Nihat, "Emir Sultan", *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 11, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995, 146-148.
- Algül, Hüseyin, "Geçmişten Günümüze Halkın Muhayyilesinde Yaşayan Emir Sultan", *Uludağ Üniversitesi Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (II: 2005: Bursa) II. Bursa Halk Kültürü: Bildiri Kitabı* (20-22 Ekim 2005), C. 2, 2005, s. 511-524.
- Algül, Hüseyin, *Bursa'da Medfun Osmanlı Sultanları ve Emir Sultan*, Marifet Yayınları, İstanbul 1982.
- Algül, Hüseyin, *Emir Sultan ve Erguvan*, Bursa Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2007.
- Algül, Hüseyin, *Emir Sultan*, Nil Yayınları, İzmir 1991.
- Algül, Hüseyin, *Gönül Sultanlarımız (Eyyüb Sultan, Hala Sultan, Emir Sultan)*, Timaş Yayınları, İstanbul 2007.
- Argunşah, Mustafa - Yüksekaya, Gülden Sağol *Karahanlıca Harezmece Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2012.
- Ateş, Ahmet, "Menâkıp", *İ.A. M.E. Basımevi*, İstanbul 1964, 701-702.
- Bayar, Ahmet, *Emir Sultan: Hayatı ve Menkıbeleri*, Sultan Kitabevi, Bursa 1990.
- Baysun, M. Cavid, "Emîr Sultan'ın Hayatı ve Şahsiyeti", *Tarih Dergisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1950, s. 77-94.
- Baysun, M. Cavid, "Emîr Sultan", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 4, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1964, s. 261-264.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Ankara 2000.
- Coşan, M. Esad, *Hatiboğlu Muhammed ve Eserleri*, 4. bs., Server Yayınları, İstanbul 2016.
- Çoruh, Şinasi, *Emir Sultan*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1972.
- Develi, Hayati, "Eski Türkiye Türkçesi Ağızlarının Sınıflandırılması", *Turkish Studies*, Vol. 3/3, 2008, s. 212-230.
- Develi, Hayati, "Tursun Fakih Gazavâtâmesinin Ağızbilimsel Özellikleri", *İlmi Araştırmalar*, 17/1, 2004, s. 99-104.
- Eflâki, Arif, *Âriflerin Menkıbeleri I*, (çev. Tahsin Yazıcı), MEB Yayınları, İstanbul 1964.
- Emir Sultan ve Erguvan Toplumsal Bir Çağrı* (Ed. Enes B. Keskin), Bursa Büyükşehir Belediyesi Uludağ Yayınları, Bursa 2007.
- Eroğlu, Süleyman, "Yahya Bin Bahşî ve Maktel-i Hüseyin'i", *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ*, C. I I, *Uluslararası Kerbelâ Sempozyumu* (20-22 Mayıs 2010), Ankara 2010, s. 45-46.
- Gülsevin, Gürer - Boz, Erdoğan, *Eski Anadolu Türkçesi*, 3. bs., Gazi Kitabevi, Ankara 2013.

- Gülsüm, Mehmet Akif, *Yahyâ bin Bahşî'nin Mateli Hüseyin Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin)*, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırklareli 2019.
- Güneş, Mustafa, “Klasik Türk Edebiyatında Menâkıbnameler ve Menâkıb-ı Akşemseddin”, *The Journal of International Social Research*, C. 4, Volume:4, Issue:16, s. 165-171.
- Güven, Ömer, “Esrârü'l-Ârifin Adlı Eserin İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshasındaki /b/ > /p/ ve /c/ > /ç/ Tonsuzlaşmaları Üzerine”, *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10/24, 2021, s. 216-227.
- Güven, Ömer, *Kitâb-ı Esrârü'l-Ârifin: Dil İncelemesi-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2019.
- Hızlı, Mefail - Yurtsever, Murat, *Ravza-i Evliya (Baldurzade Selisi Şeyh Mehmed)*, Arasta Yayınları, Bursa 2000.
- Kaplanoğlu, Raif, *Bursalı Şair Yazar ve Ünlüler Ansiklopedisi*, Bursa 1998.
- Kara, Mustafa, *İsmi Erguvanla Özdeşleşen Derviş: Emir Sultan Buharî*, BURDEF, Bursa 2003.
- Karaca, Eyyup, *Yahyâ b. Bahşî ve Lemhu'l-Mesâili'n-Nahviye fî Şerhi'l-Avâmîli'l-Birgîvîyye*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2016.
- Kunter, Halim Bâki, “Emir Sultan Vakıfları ve Fatih'in Emir Sultan Vakfiyesi”, *Vakıflar Dergisi*, IV, 1958, s. 39-63.
- Küçük, Salim “/+IAyI/, /+IAyU/, /+IAyve /+IAyIn/ İsimden İsim Yapım Eki ve İşlevleri”, *International Journal of Social Science*, 47, 2016, s. 207-213.
- Liman, Hatice, *Yahyâ Bin Bahşî'nin Menâkıb-ı Emîr Sultân (Menâkıb-ı Cevâhîr) Adlı Eseri: İnceleme-Metin*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2008.
- Mehmed Şemseddin, *Bursa Dergâhları Yâdigâr-ı Şemsi I-II*, (haz. M. Kara-K. Atlansoy), Bursa 1997.
- Merhan, Aziz - Şan, Funda, *Eski Anadolu Türkçesi Notlar ve Metinler*, Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2016.
- Ocak, Ahmet Yaşar, “Evliya Menkıbeleri”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 1, (haz. Talat Sait Halman vd.) Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ocak, Ahmet Yaşar, Kutlu, Mustafa, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, VI, 253-257.
- Ocak, Ahmet Yaşar, *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*, T.T.K. Basımevi, 2. bs., Ankara 1997.
- Ok, Duygu, *Yahya Bin Bahşî: Mevlid-i Nebî (İnceleme-Metin)*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2019.
- Öcalan, Hasan Basri, *Bursa'da Tasavvuf Kültürü (XVII Yüzyıl)*, Bursa 2000.
- Özdamar, Mustafa, *Emir Sultan*, Kırk Kandil Yayınevi, İstanbul 2008.
- Özkan, Mustafa, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, 3. bs., Filiz Kitabevi, İstanbul 2013.
- Saltık, Gazâli, *Bursa'da Emir Sultan ve Kerametleri*, Taşman Matbaası, Bursa 1959.
- Şahin, Haşim, “Menâkıbnâ”, *DİA*, C. XXIX, Ankara 2004.
- Şahin, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2018.
- Tanpınar, Ahmed Hamdi, *Beş Şehir*, 20. bs., İstanbul 2005.
- Terzioğlu, Ahmet Haldun, *Bir Türk Ereni: Emir Sultan*, Panama Yayıncılık, Ankara 2019.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer-Metin-Sözlük*, Kapı Yayınları, İstanbul 2012.

- Turyan, Hasan, *Hazreti Emir Sultan ve Zeyniler Haziresi*, Prestij Matbaası, Bursa 1995.
- Türk Dil Kurumu, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü I-II-III-IV-V-VI*, 3. bs., (Birleştirilmiş tıpkıbasım), TDK Yayınları, Ankara 2009.
- Türk Dil Kurumu, *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VIII*, 3. bs., TDK Yayınları, Ankara 2009.
- Türk, Vahit vd., *Eski Anadolu Türkçe Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.
- Uğur, Abdullah, *Emîr Sultân Menâkıbnâmeleri ve Nimetullah'ın Menâkıb-ı Emîr Sultân Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013.
- Ülker, Necmi - Günay, Vehbi, "Türk Tarih ve Kültüründe Emîr Sultan", *II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu (20-22 Ekim 2005) Bildiri Kitabı*, C. II, Bursa 2005, s. 345-368.
- Yardımcı, İlhan, *Emîr Sultan: Kerametler Sultanı*, Tarih ve Milli Folklor Araştırmaları, Bursa 1997.
- Yelten, Muhammet, *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2009.
- Yılmaz, Ömer, "Osmanlı'da Padişah Sufî İlişkisi: Yıldırım Bayezid-Emir Sultan Örneği", *Akademiar Dergisi*, sy. 2, 2017, s. 135-155.

EK: İ.Ü. Nadir Eserler Kütüphanesi Ty. 7 numarada kayıtlı nüshadan örnekler.

72

فی زمرتهم بطرفه العظیم وبسم شایداً کذا فی یوم الموعود
 وعن قبله الصمیم اما بعد اول حفصوت نبوت و بحال رسالات
 امین وحی رسائی وموصل کتاب انبیا فی مبلغ منشور و بیخانی
 حوجه انبیا مظهر ذوات والاسماء معنی ومزکی مجنبا و ترغیب اعنی
 حضرت محمد مصطفی صلی الله تعالی علیه وسلم حدیث شریفان
 بیور زکرمین مات علی حب مات اولاد مات مغفورا و مرحوما
 ومن مات علی بعض اولاد مات ملعونا ومقهورا صدقته
 رسول الله و صدق حبه الله علی المغضوب من سبب التبادات و منع
 العلم و الاستعدادات سلطان التوحیدین بوهان الحقیر افتخار ال
 مله ولیس اسرف اولاد سببه المرسلین اعنی محمد بنی حنظل
 بنک رحمة الله نور الله مرقد حین حیاته و وصول بولان
 عزیز لولد زاکر علی خواجه و بنی خوجه و وجه بیا رحمة الله
 علیهم اجمعین حضرت امیرک نور الله مرقد قاجو جیری ایدی
 بولن شویله ایدی کم علی الدوام اون کون لیللا و نهار ماضی
 ایوب کلمات اتملو اولسبه لر حضرت امیرک کرامتندر غیری

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذي اطلع شمس العوارف والحقائق بمزنته
 احسانه في قلوب العوارفين وانزع كؤوس زلال العوارف
 والحقائق بطايف امتنان الجهور الغريب فسبحان الذي استلهم
 بواطن الحيات من مواهب قرينه وانسه وانجلاه مرء ضارومهم
 بانواع تجليات وجهه فصارت نفوسهم سبارة في منازل
 خدمته واولادهم طياراة في قضاء شوق وقرينة لآلهيهم
 تجارة ولباع عن ذكر وشكره الموصوف بالعبادة في الابداد و
 الازلال لا يتصوره وهم جبال ولا تحصى حد ومنازل والحمد لله
 الذي على عبده الكتاب الكريم وشرقه باعطاء المرسلين والنفل
 العظيم وآية في دعوات النبوة والبرهان الادمم عليه افضل
 الصلوة واكل التحيات والشامك وعلى آله واولاده وخلقائه
 من بعد وصالحه الراشدين الى جنات النعيم جعلنا الله تعالى فيكم

في

73

ملاقات اولوب و معاصبت اليلوب بيله چه مدينة به كميشرك
 شرفها الله و ان دن حفصوت اميرنور الله مرقد حضرت رسولك
 صلی الله تعالی علیه و سأم روضه مظهری مقابله سند القوری
 طابوا ایوب دیدیکم الشلام علیک یا حوری بایتد الانبیاء دیجات
 حضرت رسول صلی الله تعالی علیه و سأم روضه مسوره
 سندن علیک السلام بالشراف اولادی دیدو کنی کند و قوللاخله
 اشتمد دیور و ایست ایلدی و شیخ سنان حضرت زری رحمة الله
 علیه ایبراندن دخی کیوب شاهه کلجیجک انده منشیج کلبار
 بر شیخ اربعیننه و نوشیدی بوردوشی کوندر وب دیشتم کوندر
 عالیله لوبینه واریدو غمه معذور طوشونلر که اربعیننه تمام
 اولینجی خروج ایده روز اما لطف ایوب قدر رنجیه قلوب
 اندر بی تفریح ایوب بور ارجعه کاسونلر دیجک بزا اینرک
 که وارک بیام ایڈک که بر قاج کون نذر لری واروش کللمه
 مکه اربعین تمام اولحق کلامه بر بنیجی عمرو ن نذر ایوب
 طور روز کیمسه واروغه دیجات بعد اربعین تمام اولحق

کلمات انمولدی رحمة الله عليهم اجمعین مذکوران عزیزتر
 روایت ایوب دیدر که برون حضرت امیرک نور الله
 مرقد حضور عالیله سیند طور مشیدق اول لفظ در بارندن
 جاری اولوب بیور دیک وقتا که بخاراد هتمانی اولوب بیجی
 علی کلنه ایبرکوب بیور دیک جده قبلندن قدام فی رنج اجنبی
 یا ولدی دیواره جاری اولحق امتثالاً لامر العظیم السميع والفا
 دیو کعبت الله واروب مجاور اولوب مجاهده ریاضته مشغول
 اولمه لا یخفی عنه شیء و حبسه وصول بولد قید مکر تکرار
 جدم قبلندن امر جاری اولدی که یا ولدی قدام رنجی ان شرف
 رومی دیجات امتثالاً لامر العظیم السميع والطاعة بالترأس
 والمعان دیدیجی اوز بر فرض عین اولدی چون ذی الحجة
 صدونده ایدی ساختله مجامله مدینه به کادک شرفها الله
 تعالی بواراد اولان کرامتی و رواجی جفا غاغنده اولان
 شیخ سنان حضرت زکریا رحمة الله علیه بیور وب دیدیکم
 اول مبارک سنه و حجة وارمشیدق حضرت امیرک لعمرة الله

ملا

146

ایلیوب فسوات قلی بیزدن دفع اولنه وانند بوزا صمق
 مقتر درکه مذکور اولیا لیکر ستمه الله علیه بویوده ذکر
 اولیوبیشقرنی وکالات لری کلمات اولننه روح بشریازی
 مقابله ده حاضر در رزلر واندر اولدی بحیس ده رحمت ملائکه
 لری کسمه ایلیوب واول بحلمسه شیطان علیه للعنه تلاخ
 ایدمسه کزدرالله اعلم اندن مذکور اولیا زمان اخره ایروپ
 نخط رجال اولدی جلدن ناچار اولوب بیز نینده یخچ وخلق
 ایدندیلر اول اولورک عقبنده بیز مشتمل بیزه بکزر در کز ایدنه ^{نظم}

ندرجام انتت اشوشلد	نه خوش قشقل اندر اشوشلده
کوکدر بوستانه امدی نافر	چقنکم دیدیان اولیه حاضر
دکر لری بیوق صحنه حالی	که بعضی بوستان اولیه حالی
کوزنر جمله اف اولور اذدر	صنور لری کمالی نیشته بکزر
نه کله اندن وارولکم اویزدر	حجان کوزنر بیوق بیوه بکزر
وار انصاف ایله حالو کز ایدنه	الوکندن کلمز ایلمشکین
ایولور اذکن کندو که دقیه	اول اولور بولندن باری ششمه

حضرته بیک نور الله مرقه کتاب برکدن سزب اعلا سنی وکرانت
 عظمی سنی وقر فکرت روحانی سنی تنیم ایدوب اخرله ملتقت
 وموتبط اولیوب استرا دحمت اندن رجای ایلیمه تاکه هر پیشکلی
 اسان اولوب وهر راه ده برورد اولمنه سبب اولوا واندن
 بوسلقت فوقده حق تعالی جل ذکره عیوما دنیا فی تحقیق لیبو
 نصفتی کما احسان ایلدی دحمت اسنان معاد ننه وصول بو
 لدقده همان کتابه عین اولوب مذکور امر انشا اولمنه وجه
 حکمت یوا اولدیکم الله تعالی خود لا یخلف المعاد در البتده
 اهر ی بوی بولور غایه مافی الیاب هر موندنه باوقاها اولوا
 شدیکی بز لوف اشعار ایدده رزاندن امر ظهور ایدیکم ولایت
 عد اولنه اول خود بیزه ویرلمدی عیب بیزه بیوق قمزون
 نشاشور بوضه منور لنگلوا اولنور دیوانی وضع اولدی
 شدی بوکجا کوا هر که هر سزک قیمت نامشاهییه سید روح
 شرفندن اشارت اولوب نلویدا اولدی محماد انشا جهان
 اچون که وقتها نظر عالییه سی معانی اولدقچه انوار الهیه تازر

ایلیوب

147

• در عهد و جهانده اوله اکر

سنوز ک ختمی بودر اولدنه

سبب تألیف کتاب

دورای جیاسوزده دله اوزقده

که عیبک چوق ایکن غری کوزده

بیور وارخو فحق ایله بیده

که جبرئیل اولاکه کلام بانه

اگر چیکم خله قنسه مراد

چور کردر بین اچننه اعتقاد

انشاء خلقه غوغو اوجدلدر

دق دنیا ایچون دنیا بیلدر

عمل کز اولسه علمیه بلاش

قو وعقلیه احمق اغریاش

اگر دکانک الورسه مقال

سکا حاصل اولور احمق مراد

جو علی جام ایدنه سبب الیه

وار امدی قل شکر غافل اوله

ملقوز یوز اقرز ایله بولوا

نجام اولدی کتابه دقلیه

بجأ شاهک همتی ایلده

جو عاصیه مددا ایررد عادن

کولکدن سور کیدر جمله یایی

وسله ایدن الو اولیا فی

رسوله اتباع ایدندن ایله

دواندن اولور کوا اوله بیز

نه ایدم ایق انک والله علم

جو عجز بیوبله درین درم

• در حد کتاب

که نثر اوزره دورنم بوکتاب

جو حق فتح ایلدی کج بویاق

نه بلسون کوزهر قدر قنادان

عوام ناس اچون قلدیم اوجان

که بوند قدر نه بیوقر نهایت

که عد اولننه تاد و قیامت

که بعضی اولیا لردن بنیارت

مناقیب جومرد ر مستی

حقک امر قسن قلقل رعایت

که اولاسلطان سلیمان حتمی

یتشدر کوا عالی حضرتینه

اقود قچه سوس دایق ارته

دیده لریو کتاب سنی اما

یونک حفته ایله در اشارت

ام شویله در کوز حق الحق

که اولاسلطان سلیمان حتمی

یتشدر کوا عالی حضرتینه

اقود قچه سوس دایق ارته

دق